

Sarah Wilson

Személyes szálak

Az **Abstraction-Création** kiállítása

MODEM, Debrecen,
2021. X. 3. – 2022. I. 30.

A nagyszabású, *Párizsi absztraktok* című kiállítás meghatározó nemzetközi tárlat. És ahogyan Mészáros Flóra kurátor bemutatja, az egyúttal egy sajátosan magyar történet is. Rögtön az első teremben láthatjuk például azt a sokatmondó fotót, amint Alfred Reth (Réth Alfréd) festőművészt megigézi a párizsi Szajna-part.

Nemrég jártam a párizsi Magyar Intézetben, amelyet 1928-ban alapítottak. A Luxembourg-kert és a Saint-Sulpice-templom közötti elhelyezkedése elrepít minket Debrecenbe, ahol a nagy református templomot az a mester építette, aki a Saint-Sulpice-on is dolgozott. Ez az intézet nemrégiben rendezte meg az „elveszett és megtalált” magyar kubizmus történetét tematizáló, nagyszerű kiállítását, amely láthatóvá tette, hogy olyan alkotók, mint Csáky József vagy Miklós Gusztáv miként alkalmazták munkásságukban a legkorszerűbb tendenciákat. Ezen a kiállításon is találkozhatott a közönség a fiatal Réth Alfréd munkájával. (A kiállításról Kopócsy Anna írt lapunk nyári számában; ezt Pataki Gábor kritikája egészítette ki, aki a jelenség szobrászati aspektusát bemutató tárlatról írt. A szerk.)¹

Ma délelőtt tudtam meg, hogy Debrecen milyen fontos központ volt, és hogy fiatal magyar értelmiségiek és teológusokat küldött nyugat-európai egyetemekre, például az angliai Oxfordba és Cambridge-be is, hogy a saját kultúrájukból származó tájékozottságukat és gondolatosságukat az európai kortársaikkal való párbeszédben alakítsák tovább. Debrecen ekkor a „kálvinista Róma”, a „magyar Genf” volt. Ez a kiállítás ennek a hagyománynak a folytatását mutatja be a „magyar Párizs” jelenségének elmélyítésével. Elképzelhetjük Alfred Rethet vagy Étienne Beöthyt (Beöthy Istvánt) Párizs utcáin sétálva – amit Moholy-Nagy László, Brassai és André Kertész csodálatos fotói tehetnek számunkra még kézzelfoghatóbbá. A kiállításban berendezett, hívogató installációban – miközben az *Abstraction-Création* lapszámait böngésszük – megidéződnek ezek a művészek a kávéházi kultúra kontextusában, beszélgetések közepette.

Ellentétben a magyar romantika és a modernizmus költészetével – és itt tudatosan utalok Debrecenre mint fontos költészeti központra –, az absztrakt festészet és szobrászat nyelve nem szorul tolmácsra. A Mészáros Flóra által gondosan válogatott műalkotások – köztük jelentős kölcsönzések a Centre Pompidou-ból, a nantes-i és a Saint Étienne-i múzeumból – a színeken, formákon és alakzatokon keresztül szólnak hozzánk hol geometrikusan, hol biomorfikusan – az amőba vagy az emberi test életformáinak kerekdedségét felmutatva –, néha pedig csak egy

Étienne BEÖTHY
Étienne BEÖTHY

Felsőbb ember, Opus 039
Supreme Man, Opus 039

1928
márványtámasz, platinált bronz
magasság: 37,5 cm
marble support, platinum plated bronze
height: 37,5 cm

Párizs, Courtesy Galerie le Minotaure
Paris, Courtesy Galerie le Minotaure

↑
František KUPKA:
Cím nélkül, 1930-1935
kőrül, gouache, papír,
27×30,2 cm
© archives Galerie
Le Minotaure

↑
František KUPKA:
Cím nélkül, 1930-1935
kőrül, gouache, papír,
21,6×21,3 cm
© archives Galerie
Le Minotaure
Fotó: Müller András

←
Étienne BEŒTHY:
Felsőbb ember,
Opus 039, 1928,
márványtámasz,
platinált bronz,
magassága 37,5 cm
© archives Galerie
Le Minotaure
Fotó: Müller András

árnyalatnyi szürrealizmussal. A szürrealista mozgalom volt ugyanis az Abstraction-Création 1930-as évekbeli riválisa és kortársa. Érezhetjük ezen formák, színek, vonalak, alakzatok energiáját, vibrálását és örökérvényűségét. Ez szól a fiatal magyar generációhoz is a nemzetközi viszonylatban is kiváló katalógus révén.

Egy kiállítás megvalósítása nem csak arról szól, hogy kiválasztjuk a műveket, és felrakjuk azokat a falra. Tudjuk azt is, hogy ez a kiállítás nem kevesebb mint tizenöt évnyi kutatómunkát igényelt Mészáros Flóra részéről, aki nagyon is tisztában van azzal, hogy őt a magyarországi modernizmust értően megközelítő művészettörténészek nagy hagyománya előzte meg, kezdve Passuth Krisztinával, aki oly szépen írt az *Abstraction-Création* folyóiratról. Keserű Katalin – aki Flórának és nekem is mentorom – bátorította arra, hogy utazzon Párizsba, és tanuljon meg franciául, ami a nemzetközi, 20. század kérdésével foglalkozó művészettörténészek számára egyszerűen elengedhetetlen. Flóra ennek köszönhetően megismerkedhetett a katalógus fontos közreműködőivel, például Markéta Theinhardtal, aki a František Kupkáról szóló cseh történettel járult a kötethez.

Én magam is frankofíl vagyok, sőt mondhatnám azt is, hogy tiszteletbeli párizsi. Ismertem Jean Hélion festőművészt és Paule Vézelay-t, akik ezen a kiállításon is szerepelnek. Tény, hogy Paule igazi neve Marjorie Watson-

Williams volt... Ma azt a nyakláncot viselem, amelyet Paule az 1930-as években hordott Párizsban. Én a mozgalom angliai vonatkozásairól írtam. Nagyon büszke vagyok arra, hogy szigetünk művészei is aktívan hozzájárultak az akkori párizsi szellemi élethez.

Ars longa, vita brevis. Igen, az Abstraction-Créationnak szomorú vége lett, amit ezen a kiállításon nem látunk. A második világháború baljós szelleme kísérti, amely a 30-as évek végének felfokozott szorongásáért is felelt. Otto Freundlichot, akinek nagy vásznát a kiállításon testközelből is láthatja a közönség, deportálták Párizsból, és a lengyelországi Sobibórbán meggyilkolták. A borzalmakat követően azonban a mozgalom szelleme főnixként tudott feltámadni olyan apafigurákkal, mint Hans Arp, František Kupka. És e második felvonásban egy megújult geometrikus művészeti mozgalom is létrejött ismét olyan remek magyar művészek részvételével, mint például Victor Vasarely.

A szöveg a kiállítás megnyitóján elhangzott laudáció szerkesztett változata.

1 Kopócsy Anna: Mi lett volna, ha... Magyar kubisták, *Új Művészet*, 2021/7-8, 16-19.